

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

УДК 35:071.2

ДОМІНАНТИ GLOBAL GOVERNANCE У ВИМІРАХ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Карамішев Д. В.,

*д. держ. упр., проф., перший заступник директора
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Обґрунтовано сутність та особливості становлення системи управління глобальним розвитком, визначено домінанти Global Governance у вимірах глобального розвитку, висвітлено методичні підходи до формування і можливостей застосування системи оцінювання глобального розвитку суспільства з конкретизацією адекватних інструментів вимірювання стосовно окремих країн у системі глобального управління на основі запропонованого глобального індикатора – інтегрованого індексу глобального розвитку. Запропоновано для введення в науковий обіг та задля подальшого практичного використання агрегований показник у вигляді інтегрованого індексу глобального розвитку.

Ураховуючи зазначені тенденції, з метою всебічного оцінювання впливу світових глобальних процесів на розвиток як формалізованих міждержавних утворень, так і окремих країн, автор пропонує для введення в науковий обіг та задля подальшого практичного використання агрегований показник, у вигляді інтегрованого індексу глобального розвитку під назвою Глобальний індекс GI-X.

Ключові слова: глобальний розвиток, світові інтеграційні процеси, концепція сталого розвитку, глобальне врядування, багаторівневе публічне управління, індикатори глобального розвитку, інтегрований індекс глобального розвитку.

Karamyshev D. V.,

*Doctor of Public Administration, Full Professor,
First Deputy Director of KRI NAPA, Kharkiv*

KEYNOTES OF GLOBAL GOVERNANCE IN GLOBAL DEVELOPMENT DIMENSIONS

The current conditions of social development are characterized by the processes of social, economic, political integration and building a variety of communities in order to find consensus as to global problems, goals and values, and also by the appropriate actions aimed at different spheres of social production. One of the key social development problems is resolving contradictions between the needs and possibilities of the society under the transformational conditions. At the same time, the global development paradigm for the twenty-first century is characterized, on the one hand, by the need of certain countries to save their own identity, and on the other hand, by intensification of struggle for control over life sustaining sources.

Considering the above-mentioned trends, aiming to comprehensively evaluate the impact of global processes on the development of both formalized inter-governmental formations and individual countries, the author has proposed to introduce into scientific usage an aggregate indicator, meant for further practical application in the form of an integrated global development index called Global Index GI-X.

Key words: global development, world integration processes, sustainable development concept, global governance, multilevel public administration, global development indicators, integrated index of global development.

© Карамішев Д. В., 2018

Постановка проблеми. Глобалізація як закономірна стадія існування світового співтовариства визначає реальні умови суспільного розвитку, що характеризуються процесами соціальної, економічної, політичної інтеграції та побудови різних спільнот для знаходження консенсусу щодо загальносвітових проблем, цілей і цінностей, а також відповідними діями стосовно різних сфер суспільного виробництва.

Сучасний цивілізований світ усвідомлює, що, попри певні тенденції глобалізації, у реальності він являє собою сукупність інтегрованих аграрних (традиційних), промислових (індустріальних) та інформаційних (постіндустріальних) суспільств, які одночасно існують і взаємодіють між собою. При цьому парадигма глобального розвитку у XXI ст. характеризується, з одного боку, потребою збереження окремими країнами власної ідентичності, тобто виживання, а з іншого – загостренням боротьби між ключовими гравцями глобалізованого світу за контроль над природними і техногенними джерелами життєзабезпечення.

До суб'єктів управління глобальним розвитком можна віднести країни, які претендують на роль світових лідерів, в особі найбільш потужних в економічному і військовому плані держав, що володіють відповідним потенціалом і передовими технологіями. Зважаючи на зазначене вище, задля ефективного протистояння окремим національним державам викликам глобалізації на перший план виходить необхідність в об'єднанні потенціалів для вирішення проблем виживання за умов збереження певного розмаїття. У зв'язку з цим існує необхідність інтеграції національних держав у співтовариства, побудовані на певних принципах взаємодії, з метою позиціонування як суб'єкта, що впливає на прийняття рішень стосовно передусім підвищення своєї значущості та конкурентоспроможності на арені міждержавних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різні часи теоріям соціально-історичного розвитку суспільства приділялася увага з боку багатьох дослідників, серед яких особливе місце займають К. Маркс (соціально-економічні), П. Сорокін (соціокультурні), У. Ростоу, Р. Арон (індустріально-технологічні), Д. Белл, А. Турен, З. Бжезинський (постіндустріальні), Т. Парсонс (функціоналістські).

Серед фундаментальних концепцій суспільного розвитку на особливу увагу заслуговують такі, як позитивізм, функціоналізм, символічний інтеракціонізм, а також інтегративна і конфліктологічна концепції. Спільним у зазначених концепціях є розуміння того, що результат будь-якого розвитку – це трансформація, або новий якісний стан об'єкта, що виступає як зміна його складу або структури. Стосовно цільових настанов, то їх має бути спрямовано передусім на досягнення певного балансу, подолання всяких диспропорцій, особливо диспропорцій у рівні та якості життя людей [18]. Враховуючи це, до ключових проблем суспільного розвитку, що потребують вирішення, слід віднести розв'язання суперечностей між потребами та можливостями суспільства за трансформаційних умов. Вирішення зазначеної проблеми, у свою чергу, потребує налагодження ефективної системи багаторівневого публічного управління глобальним розвитком на основі принципів Global Governance [19].

Серед сучасних концепцій просування суспільства до визначених міжнародною спільнотою та узгоджених консенсусом стратегічних орієнтирів глобального розвитку слід окремо наголосити на концепції сталого розвитку,

що набула значного поширення завдяки націленості на вирішення однієї з ключових глобальних проблем людства, що має міждисциплінарний характер і розглядається в багатьох аспектах. З огляду на це протягом останніх років спостерігається активність щодо формування методології оцінювання сталого розвитку, а також визначення специфічних та інтегральних індикаторів для кількісного і якісного оцінювання суспільного розвитку. У цьому контексті заслуговують на увагу наукові розвідки як зарубіжних вчених: Barrera-Roldan A. [16], Bossel H. [17], Cobb C., Halstead T., Rowe J. [20], Holmberg ed. [24], Hufty Marc. [26], Lawn Ph. A. [28], Sachs J., Schmidt-Traub G., Kroll C., Lafortune G., Fuller G. [34], Wilson J. [37], так і представників наукових шкіл пострадянського простору, серед яких можна вказати таких: Н. Виноградова [2–5], Ю. Гайда [6], М. Душна [8], М. Згуровський [1; 9; 10], М. Небава [11; 12], Д. Окара, В. Чернишев, Л. Шинкаренко [13], В. Садков, І. Греков [14], Н. Тарасова, Е. Кручиніна [15].

Концепція Global Governance набуває особливого значення, оскільки передбачає перехід від правління до урядування, що означає принципову заміну традиційних ієрархічних форм організації владно-суспільних відносин мережевими з метою задоволення колективних інтересів у глобальному вимірі [23; 32; 33; 36].

Незважаючи на досить значну кількість вітчизняних та зарубіжних публікацій за зазначеною проблематикою, поки бракує системних досліджень використання інтегрованого підходу в оцінюванні ефективності управління глобальним розвитком, що передбачає не лише наявність індикаторів стану та динаміки розвитку суспільства в зазначених сферах, а й можливості комплексного оцінювання регулятивного впливу на глобальний розвиток у різних країнах світу в контексті глобального врядування. Отже, як інструмент порівняння результатів оцінювання різноманітних, зокрема і статистичних, показників розвитку має бути розроблено та сформовано універсальну інформаційно-аналітичну систему розвитку суспільства, що включатиме інтегровані доміанти, індикатори і характеристики розвитку відповідно до глобальних ціннісних орієнтирів світового співтовариства у XXI ст.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності та особливостей становлення системи управління глобальним розвитком, виходячи з концепції глобального врядування та багаторівневого публічного управління, визначення домінант Global Governance у вимірах глобального розвитку, висвітлення методичних підходів до формування й можливостей застосування системи оцінювання глобального розвитку суспільства, а також конкретизація адекватних інструментів вимірювання його складників у системі глобального управління на основі запропонованого глобального індикатора – інтегрованого індексу глобального розвитку, що характеризує стан розвитку суспільства, його динаміку, а також можливості регулятивного впливу на глобальний розвиток з боку різних суб'єктів.

Вклад основного матеріалу. Формування узгодженої методології, спрямованої на використання як інструменту для емпіричних досліджень міжнародного суспільного розвитку та багаторівневого публічного управління передбачає створення аналітичної основи глобального управління (Analytical Framework for Global Governance) для вивчення процесів управління, під час якого стейкхолдери, взаємодіючи між собою, приймають рішення щодо колективних питань, які є цікавими для них з огляду на досягнення спільних

стратегічних цілей. Таку методологію може бути побудовано на основі аналітичної основи управління (Governance Analytical Framework), яка вже має досвід використання на різних рівнях управління, у т. ч. управління сталим розвитком, і заснована на таких основних аналітичних одиницях, як проблеми, учасники, норми, процеси і “вузлові пункти” [25; 26; 35].

Моделювання розвитку суспільства описується окремими дослідниками у вигляді узагальненої логічної моделі: “цілі розвитку – фактори розвитку – інструменти та ресурси – результати розвитку”. У цій моделі цілі розвитку виступають системотворчим фактором, у якому всі частини цього процесу поєднуються в єдине ціле. При цьому інформаційно-статистична система комплексного оцінювання та аналізу кінцевих результатів і ефективності суспільного розвитку може включати три блоки статистичних показників. Перший блок об’єднує показники, що відбивають результати розвитку, тобто ступінь реалізації цілей розвитку на практиці. У другому блоці групуються показники, що характеризують усі фактори розвитку, якими володіє країна. Третій блок об’єднує всю сукупність показників, що відбивають інструменти та ресурси розвитку країни [2].

Слід зазначити, що вимірювання якості та ефективності управління глобальним розвитком за своєю сутністю є досить специфічним і неоднозначним процесом, оскільки передбачає певні можливі відмінності між зовнішніми оцінюваннями, експертними оцінюваннями і самооцінюванням. Прикладами зовнішніх оцінювань є оцінювання з боку донорських організацій або зіставлення порівняльних показників, отриманих міжнародними неурядовими організаціями [7].

Важливою проблемою на шляху втілення концепції Global Governance є формування системи вимірів (індексів та індикаторів) для кількісного і якісного оцінювання глобального розвитку відповідно до певних цільових характеристик та домінант цього складного процесу, яким є глобальне врядування.

Слід підкреслити, що під час оцінювання даних, які характеризують результати суспільного розвитку країни, їх структуризація у вигляді статистичних показників – результатів розвитку може здійснюватися відповідно до складу і характеру цілей розвитку (економічних, соціальних, демографічних, екологічних, правопорядку, національної безпеки та ін.). Ці статистичні показники можна умовно поділити на три блоки: 1) показники, що віддзеркалюють результати розвитку країни (економічні, соціальні, екологічні) та надають оцінки поточного стану функціонування системи, а також розвитку тієї чи іншої сфери; 2) показники, що характеризують фактори розвитку, під якими розуміються процеси, явища, що безпосередньо впливають на результати розвитку тієї чи іншої сфери і склалися в результаті впливу зовнішніх сил або інструментів, що знаходяться поза межами цієї сфери; 3) показники, що відбивають ресурси або інструменти розвитку, тобто джерела свідомого або зумовленого впливу на результати розвитку країни. При цьому інструменти і ресурси відрізняються від факторів тим, що більшою мірою піддаються управлінню або перебувають під прямим впливом керівної системи (наприклад, держави або міжнародної спільноти). До складу ресурсів розвитку слід відносити: матеріальні, фінансові, трудові, природні, інтелектуальні та інші ресурси [2].

Отже, результати розвитку однієї сфери можуть бути фактором розвитку для іншої та навпаки. Наприклад, результати розвитку економічної

сфери, що оцінюються статистикою споживання основних товарів, послуг і харчування, доходів та житлового забезпечення, одночасно є чинниками розвитку соціальної сфері, що віддзеркалюються в статистиці праці і зайнятості. Також відзначимо, що стан природних ресурсів є чинником розвитку економіки і результатом зміни екології. Це свідчить про можливість побудови системи оцінювання, виходячи із взаємозв'язку економічної, екологічної та соціальної сфер суспільства. Значної уваги має бути приділено конструюванню й застосуванню комплексних показників ресурсного потенціалу, ефективності розвитку і результатів розвитку різних сфер [2; 14].

Загальновідомо, що стрімкий інформаційний прогрес дозволив оперативно збирати, групувати й аналізувати великі масиви статистичної інформації на різних рівнях управління. У практиці управління велику популярність отримала методика індикативного планування, суть якої полягала в розробленні системи індикаторів для оцінювання поточного розвитку й розроблення оптимальної стратегії розвитку на перспективу [3].

Досвід використання системи індикаторів для кількісного і якісного оцінювання суспільного розвитку свідчить про те, що він має під собою і наукову основу і здатність до практичного використання, зокрема на міжнародному рівні. Найбільш детально системи індикаторів розвитку розроблені комісіями ООН. Ними були виділені чотири сфери підсистеми індикаторів: соціальна, економічна, екологічна, інституційна, за кожною з яких подається принаймні одна щорічна доповідь. Усього відповідна система охоплює понад 130 індикаторів, що відбивають поточний стан, тенденцію і умовно коригувальну дію для кожної зі згаданих сфер.

У 1996 р. Комісією зі сталого розвитку під егідою ООН були опубліковані "Індикатори сталого розвитку", які, з одного боку, віддзеркалюють соціальні, економічні й екологічні параметри в єдиному комплексі, а з іншого – розвиток їх розглядається через зміну станів, кожен з яких характеризується визначеною сталістю і здатністю до змін. Комісія пропонує 134 індикатори сталого розвитку, які поділено на кілька груп індикаторів – соціальних; економічних; екологічних; інституціональних. Узагальнений інформаційний аналіз щодо системи вимірів сталого розвитку запропонований Інститутом прикладного системного аналізу НТУУ "КПІ" та наведений академіком М. Згуровським [1; 10].

Наприклад, рівень сталого розвитку запропоновано оцінювати за допомогою індексу сталого розвитку, що вираховується як сума індексів для трьох вимірів: економічного, екологічного та соціального з відповідними ваговими коефіцієнтами. У свою чергу, кожен із цих індексів має обчислюватися з використанням відомих у міжнародній практиці індексів. Приміром, за допомогою "Індексу економічного виміру та економічної свободи" досягнення розвинених країн світу пояснюються, зокрема, оптимальним поєднанням таких важливих факторів розвитку економіки, як рівень та якість інновацій, пріоритетна підтримка досліджень, значні іноземні інвестиції, досконале законодавство у сфері оподаткування бізнесу та високих технологій, низький рівень корупції.

Індекс екологічного виміру кількісно визначає здатність тієї чи іншої країни захищати своє навколишнє середовище як у поточний період часу, так і у тривалій перспективі. З цих позицій між країнами існують істотні відмінності як у стані навколишнього середовища, так і в довгострокових тенденціях щодо його змін. Рівень економічного розвитку країни, вираже-

ний в обсягах валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення за паритетом купівельної спроможності, не обов'язково гарантує кращий стан її навколишнього середовища. Індекс соціального виміру формується шляхом усереднення трьох глобальних індексів: індексу якості і безпеки життя; індексу людського розвитку; індексу суспільства, заснованого на знаннях [1].

Характерною особливістю країн – світових лідерів є те, що базові галузі промисловості цих країн уже не зорієнтовано на використання сировинних ресурсів і позбавлено залежності від ручної праці. У структурі доданої вартості їхніх економік домінує значна частка інтелектуальної та високотехнологічної праці. Ці країни перебувають серед світових лідерів саме за індексами екологічного виміру, конкурентоспроможності та за індексом суспільства, заснованого на знаннях, а також індексом інновацій. Вони активно розбудовують у себе модель “екологічної економіки” та “економіки знань”, спрямовуючи значні ресурси на дослідження й розвиток, будуючи екосистеми для комфортного співіснування в умовах інформаційного суспільства, а також почали масово виробляти нові знання, “екосистемні” товари і послуги, а через декілька років ввели до своєї стратегії ще один продуктивний фактор розвитку – соціальний капітал [10–12].

Тому на сьогодні це є країни з добре гармонізованими складниками сталого розвитку: економічним, екологічним і соціальним. Щодо України слід зазначити, що практично за всіма визначальними індексами і показниками сталого розвитку вона істотно поступається переважній більшості розвинених країн.

Широке визнання у світі отримала система індикаторів Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Ця організація розробила і широко використовує модель “тиск – стан – реакція”. Мається на увазі, що людська діяльність чинить “тиск” на економіку, соціальну сферу та ін., впливає на якість життя й кількість матеріальних благ; суспільство реагує на ці зміни через загальноекономічну і галузеву політику і через зміни в суспільній свідомості й поведінці (“реакція на тиск”). Модель, таким чином, виявляє причинно-наслідкові зв'язки між економічною діяльністю, політичними і соціальними умовами, допомагаючи владі та громадськості побачити взаємозв'язок цих сфер і розробити політику для вирішення цих проблем. З позиції глобального управління вона являє собою механізм відбору та організації показників у формі, що є зручною для тих, хто приймає рішення стосовно важливих суспільних проблем, що не обмежені окремими галузями і територіями.

Конструктивні системи індикаторів розвитку розробляються і в групі Світового банку. Основний внесок у формування системи індикаторів вноситься щорічною доповіддю Світового банку “Індикатори світового розвитку” [39].

Доповідь має оцінити просування до основних цілей, поставлених ООН, тобто до економічного зростання і боротьби з бідністю. Економічне зростання розглядається як передумови та засіб забезпечення охорони здоров'я, освіти, безпеки, постачання питної води, збереження природи. Для вивчення й порівняння розвитку країн світу загалом аналізують більш ніж 550 показників [20; 21; 27; 30; 31; 38; 39; 50].

Інтегровані індекси розвитку слід розглядати як важливі маркери соціального проектування та глобального управління суспільним розвитком і орієнтир суспільного розвитку для країн, що прагнуть відповідних змін.

На думку Н. Виноградової [4], цілі сталого розвитку суспільства є багатовимірними, що спричиняє, по-перше, управлінську проблему – як одночасно

досягти цілей, що поставлені в різних сферах розвитку, по-друге, методологічну проблему – як одночасно оцінити результати стосовно досягнення цих цілей і надати їх у статистичних показниках.

Нині можна виділити два підходи до оцінювання результатів розвитку: перший – у вигляді побудови системи індикаторів, кожен з яких відображає окремі аспекти розвитку (найчастіше в рамках загальної системи виділяються ті ж групи показників); другий – у вигляді побудови інтегрального, агрегованого індикатора, з якого можна висновувати про ступінь стійкості і рівні соціально-економічного розвитку країни. Агрегування зазвичай здійснюється за кількома групами показників: економічним, соціальним, суспільно-політичним і екологічним.

Інтегральний критерій розвитку є краще системи окремих показників, оскільки дозволяє побачити, як зі зміною тих чи інших вихідних факторів і їхніх співвідношень змінюється розвиток країни. Інтегральний критерій дозволяє судити про ступінь розвиненості країни, а його динаміка – про траєкторії або ефективності розвитку. Однак через методологічні та статистичні проблеми (збір даних, надійність їх, проведення розрахунків) загальноновизнаного в світі інтегрального індикатора ще не створено. Проте дослідження в цій галузі тривають [4].

З урахуванням різних показників розвитку Н. Виноградовою [5] розроблена методика побудови інтегрального показника розвитку суспільства, для конструювання якого було використано міжнародну статистику ООН, Світового банку і різних міжнародних організацій за 187 країнами [5; 18; 22; 29].

Отже, існує безліч показників оцінювання суспільного розвитку. За наявності великої системи показників найкращий розв'язок завдання з порівняння різних об'єктів в різні моменти часу дає рішення, що може об'єднати інформацію, що міститься в усіх розглянутих вихідних показниках, тобто агрегований показник. Наявність інтегрованого індикатора суспільного розвитку дозволяє з певною долею вірогідності судити про ступінь стійкості країни, оптимальності траєкторії її розвитку та є доречним для прийняття рішень, зокрема і стосовно визначення стратегічних пріоритетів розвитку окремих національних держав.

На думку автора, на особливу увагу заслуговує використання методології оцінювання глобального розвитку, а також його складників та розроблення відповідних індикаторів у системі багаторівневого публічного управління глобальним розвитком.

Ураховуючи зазначені тенденції, з метою всебічного оцінювання впливу світових глобальних процесів на розвиток як формалізованих міждержавних утворень, так і окремих країн, автором запропонований для введення в науковий обіг та задля подальшого практичного використання агрегований показник у вигляді Інтегрованого індексу глобального розвитку – Глобальний індекс (The Global Index – GI-X).

Інтегрований індекс глобального розвитку (Integrated Global Development Index) (далі – Глобальний індекс) побудовано на основі аналізу офіційної інформації стосовно емпіричних спостережень та шляхом оцінювання комплексу взаємопов'язаних постійних складників розвитку, що мають відношення до різних сфер суспільства, а саме: суспільно-політичного, соціогуманітарного та економіко-технологічного складників, та можуть, між іншим, демонструвати рівень збалансованого розвитку країни.

У побудову Глобального індексу закладено сукупні інтегровані дані, що віддзеркалюють результати рейтингового оцінювання всебічного розвитку різних країн світу, отримані за десятима релевантними, тобто адекватними вирішенню поставленого завдання, загальновідомими міжнародними індексами, розрахованими найбільш авторитетними експертно-аналітичними центрами, які працюють у царині досліджень глобальних процесів, що стосуються функціонування та розвитку суспільства на основі щорічної офіційної доступної статистичної інформації.

У досліджуваному контексті, за визначенням автора, до складу інтегрованого Глобального індексу включено 10 компонентів, що змістовно уособлюються найбільш значущими з позиції комплексності, можливості порівняння та взаємодоповнення, а також цілеспрямованості на глобальний розвиток релевантними індексами (рисунок), врахування яких за оригінальною методологією дозволяє розрахувати Глобальний індекс (The Global Index – GI-X) за потенційною шкалою оцінювання в діапазоні значень від 0 до 100. Згідно з авторською методикою розрахунку, значення кожного з включених індексів максимальне ($\leq 9,99$). При цьому інтегрований Глобальний індекс, максимальне сумарне значення якого $\leq 99,99$ скориговано за показником ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ВВП ППС) ($\leq 0,99$), що, на думку автора, надає певної об'єктивізації та збалансованості зазначеному Індексу, розуміючи при цьому, що показник ВВП ППС уже не є визначальним у сенсі глобального розвитку, оскільки сучасне розуміння акцентів глобального розвитку завдяки його комплексності, інтегрованості, а також технологічності та інноваційності не робить наголосу на домінуванні економічного складника у відповідному оцінюванні.

Соціогуманітарний складник
Індекс людського розвитку [42] (Human Development Index)
Індекс соціального прогресу (розвитку) [47] (The Social Progress Index)
Індекс процвітання “благополуччя” країн світу [44] (The Legatum Prosperity Index)
Індекс прогресу за програмними цілями сталого розвитку (SDG Index – Sustainable Development Goals Index) [46]
Індекс слабкості (неспроможності) держав (Fragile States Index) [49]
Економіко-технологічний складник
Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) [45]
Індекс інвестиційної привабливості країн для міжнародних компаній [40] (BDO IBC – International Business Compass)
Глобальний індекс інновацій [41] (The Global Innovation Index)
Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [43] (The ICT Development Index)
Індекс екологічної ефективності [50] (The Environmental Performance Index)

Рисунок. Компоненти інтегрованого Глобального індексу (The Global Index – GI-X)

Усі десять компонентів-індексів мають відношення до реалізації політики в певних сферах суспільства (соціогуманітарній, економічній, екологічній, інформаційній та ін.) на різних рівнях управлінського впливу в системі багаторівневого публічного управління глобальним розвитком. При цьому перші п'ять індексів розкривають та відображають більшою мірою соціогуманітарний складник, а наступні п'ять індексів – економіко-технологічний складник політики стосовно глобального розвитку.

У цій публікації автором не розглядаються методологічні підходи до обчислення та застосування наведених індексів, що складають основу інтегрованого Глобального індексу, оскільки всі вони побудовані авторитетними міжнародними неурядовими організаціями та експертно-аналітичними центрами на основі власних аналітичних можливостей, загальновідомих інтегральних оцінок із використанням багатого арсеналу статистичних методів стандартизації і згортки показників. Кожен із розглянутих індексів виконує свою аналітичну місію, ґрунтується на відповідному наборі базових показників і обчислюється із застосуванням методології агрегування. Також слід зазначити, що під час визначення індикаторів – складників Глобального індексу враховувалося те, що чим тісніше пов'язано показник із середньою величиною показників у цій сфері, тим репрезентативніше він висвітлює процеси, що досліджуються.

В експертному середовищі існують різні думки стосовно методів знаходження ваги різних показників, що в сукупності складають інтегрований показник. Зокрема, є думка, що різні індикатори мають різний ступінь об'єктивності та відповідальності за кінцевий результат оцінювання, і кожна окрема сфера може мати пріоритет по відношенню до іншої в оцінюванні глобального розвитку, тому ваги окремих показників повинні бути різними. Однак, на думку автора, такий суб'єктивізм є необґрунтованим, оскільки на сьогодні не існує об'єктивної і достовірної методики розрахунку ваг для інтегральних агрегованих показників, що характеризують вплив досить мінливих соціально-економічних та інших чинників на глобальний розвиток суспільства.

У зв'язку з цим автор пропонує визначати ваги окремих індексів, що покладені в основу інтегрованого Глобального індексу, ґрунтуючись на принципах рівності, що закладені, зокрема, у діяльність ООН та її інституцій, і відповідно до цього – надання кожному із зазначених агрегованих індексів однакового вагового коефіцієнта, незважаючи на певні потенційні розбіжності у вагомості, оскільки штучне встановлення таких розбіжностей у вигляді надання різної ваги індексам під час їхнього якісного оцінювання свідчитиме про певний суб'єктивізм та упередженість.

Оскільки, на думку автора, питання визначення вагових коефіцієнтів для окремих індексів, що враховуються під час обчислення Глобального індексу, має суб'єктивний характер і не має емпіричної бази для здійснення відповідної дії, запропоновано умовно присвоїти кожному із згаданих індексів ваговий коефіцієнт, що дорівнює одиниці.

Як зазначено вище, Глобальний індекс відбиває результати оцінювання глобального розвитку за трьома складниками: суспільно-політичним, соціогуманітарним та економіко-технологічним. При цьому слід зазначити, що автором враховані більшою мірою соціогуманітарний та економіко-технологічний аспекти і меншою мірою – суспільно-політичний аспект, оскільки з точки зору оцінювання, у т. ч. думок експертного співтовариства та обізнаної гро-

мадськості, саме він відрізняється схильністю до суб'єктивних оцінних суджень стосовно розвитку в умовах непередбачуваності.

Зважаючи на це та враховуючи обмеження щодо кількості індексів, що утворюють основу Глобального індексу, до складу GI-10 не потрапили такі загальновідомі індекси, що віддзеркалюють політичний компонент, як-от: Індекс верховенства права (*The Rule of Law Index*), Індекс демократії (*Index of democracy*), Індекс сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index, CPI*), Всесвітній індекс управління (*Worldwide Governance Index – WGI*) та ін. Комплексне оцінювання їхнього впливу на процеси управління глобальним розвитком може бути предметом окремого дослідження. Проте деякі проблемні аспекти дослідження, що закладаються в суспільно-політичний контекст розвитку, наприклад стосовно дотримання правових норм, верховенства права, ставлення до корупції, розвитку демократії, – враховано в інших складниках Глобального індексу, оскільки відбивають релевантність відносно поставленого завдання щодо комплексного оцінювання впливів на процеси глобального розвитку, незважаючи на певний суб'єктивізм під час оцінювання.

Крім того, зазначений підхід щодо виокремлення домінантних складників управління глобальним розвитком співвідноситься із загальноприйнятою світовим співтовариством концепцією сталого розвитку, де преважують саме економічний, соціальний та екологічний складники та не акцентовано увагу на суспільно-політичному і навіть не приділяється належної уваги інституціональному складникам. Це свідчить про те, що, відповідно до цілей сталого розвитку, слушно робити акцент саме на визначених консенсусом та емпірично підтверджених складниках розвитку, з урахуванням, звичайно, аналізу суспільно-політичних процесів і тенденцій та інституціональних заasad і особливостей глобального розвитку.

Висновки з цього дослідження та напрями подальших досліджень у цьому напрямі. Реалізація можливостей комплексного оцінювання регулятивного впливу на глобальний розвиток у контексті глобального врядування потребує формування універсальної інформаційно-аналітичної системи розвитку суспільства, що включатиме інтегровані домінанти, індикатори і характеристики розвитку задля подальшого використання як інструментів для зіставлення результатів оцінювання різноманітних, у т. ч. статистичних, показників розвитку та побудови стратегій, прогнозів та планів як окремих країн, так і інших утворень, що функціонують за територіальним та галузевим принципами відповідно до глобальних ціннісних орієнтирів.

Що стосується перспектив подальших досліджень, то для формування більш повної та об'єктивної картини глобального розвитку на основі зіставлення даних ретроспективного аналізу та стосовно тенденцій, прогнозів та перспектив украї важливою видається саме динаміка змін результатів оцінювання за певний проміжок часу, що потребує не лише врахування останніх рейтингових оцінок, а й проведення оцінювання даних за п'ять попередніх років. Це дозволить зробити певні висновки стосовно не лише перспектив розвитку окремих країн, а й управління глобальним розвитком та ефективності впливу державної політики на його складники з урахуванням відповідних тригерів, що надають поштовх певним процесам та приводять у дію відповідні механізми.

У цьогочасних реаліях для України Глобальний індекс має стати одним із дієвих наочних стратегічних індикаторів реалізації реформ в країні та надасть можливість оперативно визначати сильні позиції та проблемні зони в

різних напрямках публічної політики і на цій основі приймати більш обґрунтовані управлінські рішення стосовно орієнтирів розвитку країни і окремих її регіонів. При цьому індекси, що включені до нього, у комплексі надають всебічне уявлення стосовно результатів розвитку і можуть бути основою інформаційно-аналітичної бази для комплексного оцінювання і прийняття рішень у зазначених сферах, які вони аналізують і висвітлюють у системі управління глобальним розвитком у контексті Global Governance.

Аналітичний супровід процесів, що пов'язані з формуванням системи управління глобальним розвитком може бути одним із компонентів забезпечення його ефективності. При цьому доречним видається необхідність формування системи індикаторів глобального розвитку. Отже, є доцільним продовжити роботу із запровадження в науковий та практичний обіг Інтегрованого індексу глобального розвитку, виходячи зі співвідношення суспільно-політичного, соціогуманітарного та економіко-технологічного складників для досягнення відповідних узгоджених глобальних цілей, які налаштовують суспільство на розвиток на основі об'єднаних цілей і цінностей.

Список використаних джерел

1. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти: у 2 ч. / Міжнар. рада з науки (ICSU); наук. кер. М. З. Згуровський. Київ: НТУУ “КПІ”, 2009.
2. Виноградова Н. А. Информационно-статистическая система комплексной оценки и анализа конечных результатов и эффективности общественного развития. *Вестник ОГИЭТ*. 2013. № 3 (25).
3. Виноградова Н. А., Жарких Е. В. Мировые практики использования агрегированных показателей в оценке результатов и эффективности общественного развития. *Вестник ОГИЭТ*. 2014. № 2 (28). С. 41–49.
4. Виноградова Н. А. Системы оценок конечных результатов и эффективности общественного развития стран мирового сообщества. М.: Сам Полиграфист, 2015. 194 с.
5. Виноградова Н. А. Модернизация методологии оценки конечных результатов и эффективности общественного развития. *Дайджест-Финансы*. 2015. № 1 (233). С. 2–15.
6. Гайда Ю. І. Сталий розвиток: концепції кількісної і якісної оцінки. *Агросвіт*. 2015. № 2. С. 3–9.
7. Глобальное управление: возможности и риски / отв. ред. В. Г. Барановский, Н. И. Иванова. М.: ИМЭМО РАН, 2015. 315 с.
8. Душна М. П., Соловій І. П. Проблеми оцінювання соціо-еколого-економічної збалансованості розвитку. *Економіка природокористування і охорони довкілля*. 2010. С. 115–124.
9. Глобальне моделювання процесів сталого розвитку в контексті якості та безпеки життя людей / М. З. Згуровський, Т. А. Маторина, Д. О. Прилуцький, Д. А. Аброськін. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2008. № 1. С. 7–33.
10. Згуровський М. Україна у глобальних вимірах сталого розвитку. *Дзеркало тижня*. 2006. № 19. 20–26 трав. С. 6.
11. Небава М. І. Соціальний капітал як фактор економічної результативності соціальної політики. Проблеми системного підходу в економіці: електрон. наук. фах. вид. Нац. авіац. ун-ту. 2009. № 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009-1/Nebava_M_408.htm/
12. Небава М. І. Формування системи вимірів цілісної моделі сталого економічного, соціального і екологічного розвитку: зб. матеріалів II Всеукр. з'їзду екологів з міжнар. участю. URL: <http://eco.com.ua/sites/eco.com.ua>.
13. Окара Д. В., Чернишев В. Г., Шинкаренко Л. В. Дослідження розвитку України на підставі індексу глобальної конкурентоспроможності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2018. Вип. 22. С. 84–90.
14. Садков В. Г., Греков И. Е. Об эффективности общественного развития (вопросы методологии страновых измерений). *Общество и экономика*. 2006. № 4. С. 163–178.
15. Тарасова Н. П., Кручинина Е. Б. Индексы и индикаторы устойчивого развития. *Устойчивое развитие: природа – общество – человек: материалы междунар. конф.*: в 2 т. М., 2006. Т. 2. С. 127–144. URL : <http://www.ustoichivo.ru/ii/docs/18/tarasova.pdf>.

16. Barrera-Roldan A., Saldivar-Valdes A. Proposal and application of a Sustainable Development Index. *Ecological Indicators*. 2002. № 2. P. 251–256.
17. Bossel H. Indicators for sustainable development: theory, method, applications (Report to the Balaton Group). International Institute for Sustainable Development, 1999. 125 p.
18. Caring for the future: making the next decades provide a life worth living. Report of the independent commission on population and quality of life. New York: Oxford University Press, 1999.
19. Chumakov A. N. Global world: The problem of management. *Age of Globalization*. 2010. No. 1. P. 3–15.
20. Cobb C., Halstead T., Rowe J. Redefining Progress: The Genuine Progress Indicator, Summary of Data and Methodology. San Francisco. 1995.
21. Daly H. E., Cobb J. For the Common Good: Redirecting the Economy Toward Community, the Environment and a Sustainable Future. Beacon Press, Boston, MA. 1989.
22. Fischer S. The role of macroeconomic factors in growth. *Journal of monetary economics*. 1993. Vol. 32. P. 485–512.
23. Heywood Andrew. Key concepts in Politics / Palgrave key concepts series. Houndmills, Basingstoke (England): Palgrave Macmillian, 2000. P. 19.
24. Holmberg ed. (1992). Making Development Sustainable, Chapter 1; Reed ed. (1997), Structural Adjustment, the Environment and Sustainable Development, Chapter 2.
25. Hufty Marc. Investigating Policy Processes: The Governance Analytical Framework (GAF). In: Wiesmann U., Hurni H., et al. eds. Research for Sustainable Development: Foundations, Experiences, and Perspectives. Bern: Geographica Bernensia. 2011. P. 403–424.
26. Hufty, Marc. Governance: Exploring four approaches and their relevance to research. In: Wiesmann, U., Hurni, H., et al. editors. Research for Sustainable Development: Foundations, Experiences, and Perspectives. Bern: Geographica Bernensia. 2011. P. 165–183.
27. Indicators of sustainable development: framework and methodologies. Commission on sustainable development. 9-th session, UN, 2001.
28. Lawn Ph. A. A theoretical foundation to support the Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW), Genuine Progress Indicator (GPI), and other related indexes/ Philip A. Lawn. *Ecological Economics*. 2003. № 44. P. 105–118.
29. Lynch D. Measuring financial sector development: A study of selected Asia-Pacific countries. *The Developing Economies*. 1996. № 34. P. 3–33.
30. Living Planet Report 2000, WWF, 2001.
31. New Economics Foundation // Internet resource: <http://www.neweconomics.org>.
32. Rhodes R. A. The New Governance: Governing without Government. From Government to Governance / Bellamy R. and Palumbo A.(eds.) : Ashgate, 2010. P. 3–4.
33. Rosenau James N. Governance. Global Governance. Critical Concepts in Political Science / Ed. by Sinclair T. J. Vol. 1. London – New York. Routledge, 2004. P. 405.
34. Sachs J., Schmidt-Traub G., Kroll C., Lafortune G., Fuller G.: SDG Index and Dashboards Report 2018. New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN). 2018.
35. Spear, Cornforth & Aiken. The governance challenges of social enterprises: Evidence from a UK empirical study. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 2009. № 89 (2). P. 247–73.
36. Thakur Ramesh, Van Langenhove Luk. Enhancing Global Governance through Regional Integration. *Global Governance*. 3 July, September. № 12. 2006. P. 233–240.
37. Wilson J., Tyedmers P., Pelot R. Contrasting and comparing sustainable development indicator metrics. *Ecological Indicators*. 2007. № 7. P. 299–314.
38. World Bank. Where is the Wealth of Nations. The World Bank, Washington D.C. 2006.
39. World Development Indicators. Washington DC : World Bank, 2003. 508 p.
40. URL: https://www.bdo-ibc.com/BDO_IBC_International_Business_Compass.
41. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/> The Global Innovation Index.
42. URL: http://www.hdr.undp.org/Human_Development_Report.
43. URL: <http://www.itu.int/> International Telecommunication Union.
44. URL: https://www.prosperity.com/The_Legatum_Prosperty_Index.
45. URL: http://www.reports.weforum.org/global-competitiveness/The_Global_Competitiveness_Index.
46. URL: <http://www.sdgindex.org/> SDG Index – Sustainable Development Goals Index
47. URL: <https://www.socialprogress.org/> Social Progress Index.

48. URL: <http://www.un.org/en/index.html>.

49. URL: <http://www.worldpolicy.org>. The Failure of the Failed States Index | World Policy Institute.

50. URL: <http://www.yale.edu/esi/> Environmental Sustainability Index Report.

Надійшла до редколегії 20.11.2018 р.

УДК 351.84

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Машкаров Ю. Г.,

д.ф.-м.н., проф.,

*професор кафедри інформаційних технологій та систем управління,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків;*

Дейнека А. А.,

*слухач факультету підготовки магістрів державного управління,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Здійснено аналіз інформаційних систем Пенсійного фонду України, розглянуто можливості упровадження сучасних інформаційних технологій, що дозволять суттєво підняти ефективність і прозорість діяльності фонду, запропоновано шляхи подальшого вдосконалення функціонування інформаційних систем Пенсійного фонду України.

Ключові слова: інформаційні системи національного пенсійного фонду, веб-портал, технологія блокчейн, публічні дані, відкриті дані, реєстри даних пенсійного фонду.

Mashkarov Yu. H.,

*Doctor in Physics and Mathematics, Full Professor,
Full Professor, Information Technologies and Management Systems Department,
KRI NAPA, Kharkiv;*

Deineka A. A.,

*Master's degree student of the Master of Public Administration Faculty,
KRI NAPA, Kharkiv*

STATE PENSION FUND REFORM UNDER INFORMATION SOCIETY

Analysis of the existing information systems of the Pension Fund of Ukraine is carried out; possibilities of introduction of modern information technologies are considered, which will allow improving significantly the efficiency and transparency of the Fund; ways are proposed to further improve the functioning of the information systems of the Pension Fund of Ukraine.

Keywords: information systems of national pension fund, web-portal, blockchain technology, public data, open data, pension fund data registers.

Постановка проблеми. Перехід суспільства від індустріального до інформаційного не залишив поза увагою реформування державного управління та таких важливих інститутів, як державний Пенсійний фонд України (далі – ПФУ). Розвиток інформаційних технологій і проникнення інформаційних інструментів до всіх сфер діяльності людини і суспільства розкрили широкі можливості удосконалення та прозорості державного управління та його інститутів.

© Машкаров Ю. Г., Дейнека А. А., 2018